

2. Levchenko, O. V. (2017). Evolyuciya gibridnoї vijni Rosijs'koї Federacii proti Ukraїni, *Nauka i oborona*, 2. 11–16.
3. Magda, Є. (2014). Gibridna vijna: sutnist' ta struktura fenomenu. *Mizhnarodni vidnosini. Seriya: Politichni nauki*. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/viewFile/2489/222
4. Energetichna strategiya Ukraїni na period do 2035 r. (proekt). URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/doccatalog/list?currDir=50358>
5. Svitova gibridna vijna: ukraїns'kij front (2017): monografiya, za zag. red. V. P. Gorbulina, Kyiv, NISD, 2017, 496 p. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Horbulin_Volodymyr/Svitova_hibrydna_viina_ukrainskyi_front.pdf
6. Nikolaenko, N. O., Vasilevich, YU. V. (2019). Suchasni suspil'no-politichni tendencii rozvitku Ukraїni v konteksti rosijs'ko-ukraїns'koї gibridnoї vijni, *Gileya (naukovij visnik)*, 14, Kyiv, VIR UAN., p. 82–85.
7. Pohepcov, G. G. (2015). Gibridna vijna: informacijna skladova. URL: http://www.jimagazine.lviv.ua/2015/Pohepcov_Ros_konteksty_hibridnoj_vijny.html
8. Hybrid war – hybrid response? NATO Review (2014). URL: <https://www.nato.int/docu/review/2014/Russia-Ukraine-Nato-crisis/Russia-Ukraine-crisis-war/EN/index.html>
9. Wales Summit Declaration. NATO Official website. (2014).

Матеріал надійшов до редакції 17.01.2021 р.

УДК 327.8

Олександр Соколовський,

аспірант кафедри політології та міжнародних відносин,

Національний університет «Львівська політехніка»,

ORCID ID 0000-0002-0515-2367

oleksandr.b.sokolovskyi@lpnu.ua

DOI 10.29038/2524-2679-2021-01-283-299

ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ КАРПАТСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНУ

У статті досліджено роль національних меншин у розвитку транскордонної співпраці в Карпатському євро регіоні. Євро регіон «Карпати» є одним із найбільших на теренах Східної та Центрально-Східної Європи, до якого входять такі держави, як Україна, Польща, Словаччина, Угорщина та Румунія. Стратегія ефективного розвитку євро регіону дає чудові можливості для розширеного політичного діалогу, а також поглибленої економічної, культурної та міжетнічної співпраці. Чимало

проектів у рамках цього єврорегіону покликані передусім розширити співпрацю з національними меншинами, а також їх очолюють політики культурного різноманіття в регіоні та створення єдиної, добре розвиненої інфраструктури. Від початку свого заснування Карпатський єврорегіон перейшов від декларативного утворення до ефективного та практичного інструменту в багатосторонній дипломатії. Мета створення Карпатського єврорегіону – забезпечення належного розвитку для членів у координації транскордонного співробітництва, сприянні більш швидкому регіональному та економічному розвитку та, звісно, створенню добросусідських відносин між зацікавленими сторонами. Попри це, Карпатський єврорегіон є чималим, а тому існує деяка нерівномірність у співпраці між державами-учасницями процесу. Аналіз засвідчив, що співпраця між Польщею й Україною є значно потужнішою, ніж співпраця між Польщею та Словаччиною. Звичайно, першою причиною такої нерівномірності у співпраці є спільне історичне минуле, а також наявність національних меншин, які й задають основну тенденцію та є основним елементом практичної реалізації співпраці між сторонами. З іншого боку, деякі держави-члени мають певні побоювання щодо активної участі окремих національних меншин. Це передусім, стосується Угорщини та угорської національної меншини в Україні, Словаччині й Румунії. Центральна влада Угорщини є дуже різкою у висловлюваннях та постійно піддає критиці інші уряди й активно заохочує до розширення прав угорської національної меншини, що негативно сприймається її сусідами. Тому не дивно, що участь Угорщини в транскордонній співпраці є, але вона непомітна та не така ефективна, як з іншими сторонами процесу, зокрема це стосується Польщі–України чи Румунії–України.

Ключові слова: транскордонна співпраця, єврорегіон, єврорегіон «Карпати», національні меншини, Польща, Україна, Словаччина, Румунія, Угорщина.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Транскордонна співпраця є важливим елементом системи регіональної політики та чинником безпеки Європейського Союзу і її сусідів, у тому числі України. Ці відносини встановлені на регіональному рівні серед органів місцевого самоврядування та становлять міцну основу для співпраці й сприяють успішній внутрішній політиці та поглибленню європейської інтеграції.

Одним із головних завдань єврорегіональної транскордонної співпраці є комплексний розвиток прилеглих прикордонних регіонів шляхом розширення комерційних, економічних, гуманітарних,

культурних, освітніх, академічних зв'язків; транскордонна співпраця в реалізації спільних інтересів у сфері охорони навколишнього середовища, збереження культурної спадщини, розвитку логістики прикордонної інфраструктури.

Транскордонні регіони, що входять до складу Карпатського єврорегіону, характеризуються різним рівнем політичного та економічного устрою. Наприклад, Польща, Угорщина й Словаччина швидко подолали труднощі початкового періоду трансформацій і стали на шлях сталого економічного розвитку, відзначаються політичною стабільністю та є повноправними державами-учасницями НАТО (1999 р.) і Європейського Союзу (2004 р.). Рівень корупції низький. Засоби масової інформації вільні й незалежні. Також у цих країнах функціонує відносно сильна та добре організована громадська ініціатива.

Румунія й Україна обрали шлях повільних і косметичних реформ, напрям яких часто змінюється. Країни характеризуються внутрішньо-політичною нестабільністю, перехідною економікою, корумпованістю та демонструють слабкість у повноцінному реформуванні. Демократичні й державні інститути ще недостатньо стабільні. Попри це, Румунія більш удаło вийшла з цієї кризи, їй удалося реорганізувати свою економіку, а також подолати корупцію, а з 2004 р. вона член НАТО, та з 2008 р. стала членом Європейського Союзу (хоча й з деякими обмеженнями). Що стосується України, то це незацікавленість правлячої верхівки радикально змінити застарілу систему, покласти край корупції, олігархізму, кумівству. До того ж обидві країни страждають від маси бюрократичних обмежень, некомпетентності чиновників, провалу адмінтериторіальних реформ, що ускладнюють розвиток регіонального й транскордонного співробітництва. Хоча Україна за останні десятиліття й стала на шлях євроінтеграції, було сформовано активне громадянське суспільство, а також зроблено певні кроки в реформі кожної сфери життя, попри це, усі кроки є невеликими, а рішення приймаються вкрай повільно.

Транскордонне співробітництво в рамках Карпатського єврорегіону є важливим інструментом багатосторонньої співпраці, але, попри це, кожна держава-учасниця цього процесу має вкрай різні погляди щодо неї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання дослідження транскордонної співпраці в рамках Карпатського єврорегіону найбільш активно залучені українські та польські науковці, оскільки з їхнього боку ця співпраця є найбільш результативною й ефективною. Так, до представників польської наукової групи можна віднести таких дослідників, як М. Гільда, Е. Кацперска, П. Лазутка, Л. Левковіц та

ін. Польські науковці особливу увагу приділяють прикордонному й регіональному співробітництву, а також активно досліджують вплив національних меншин на цю співпрацю. Чимало польських проєктів у рамках транскордонного співробітництва Карпатського євро регіону ставлять за мету поглиблену економічну та культурну співпрацю між сторонами.

Українське наукове коло теж має чимало дослідників у сфері транскордонного співробітництва, як-от: І. Артёмов, В. Герасимчук, В. Гоблик, Я. Малик, Н. Мікула й ін. У полі зору українських науковців передусім перебувають більш теоретичні аспекти транскордонної співпраці, ніж практичні. Особливу увагу українські науковці приділяють не скільки участі національних меншин у транскордонній співпраці, скільки принципам формування й розвитку євро регіону чи економічним перспективам співробітництва держав-учасниць. Дослідження у сфері транскордонної співпраці вкрай варіюються, проте відзначимо, що всі науковці одностайні на думці, що Карпатський євро регіон є перспективним і співпрацю в рамках нього потрібно розширювати. Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблематика ролі національних меншин у розвитку транскордонної співпраці є маловивченою, не вистачає системних наукових досліджень.

Мета роботи – дослідження ролі національних меншин у розвитку транскордонної співпраці Карпатського євро регіону, аналіз європейського досвіду залучення й використання можливостей співпраці з національними меншинами в поліетнічних прикордонних регіонах.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Офіційне оформлення Карпатського євро регіону в 1992 р. у м. Ниредьгаза (Угорщина), за ініціативи експертів Інституту досліджень Схід–Захід, відбулася зустріч місцевих і регіональних лідерів із метою визначення перспектив розвитку транскордонного співробітництва в регіоні Карпат і Тисянської долини. У цьому ж році в м. Ужгороді (Україна) представники зацікавлених регіонів підготували основоположні документи об'єднання – Угоду та Статут. Згідно з положеннями Статуту, місія євро регіону полягала в заохоченні й підтримці громадських ініціатив, налагодженні діалогу між територіальними громадами, органами місцевого самоврядування та неурядовими організаціями, покращенні якості життя населення, запобіганні територіальним суперечкам, розвитку інфраструктури, забезпеченню прозорості кордонів й ефективного

використання природних ресурсів, а також у збереженні унікальної культурної спадщини Карпатського регіону.

Після низки зустрічей і раундів переговорів 14 лютого 1993 р. у м. Дебрецен (Угорщина) міністри закордонних справ Угорщини, Польщі, України ухвалили Декларацію про заснування Карпатського єврорегіону [1].

Зазначимо, що ставлення центральних урядів до участі певних територій у подібній фундації було неоднозначне. Наприклад, лідери Словаччини поставилися з певними побоюваннями, що участь у подібній угодах окремих територій супроводжуватиме до надання їм більших повноважень на регіональному й місцевому рівнях. Правляча еліта вважала, що таке співробітництво призведе до розмиття територіальних кордонів, спричинить утрату національного суверенітету. Однак справжні причини таїлися значно глибше: Словаччина відверто боялася відродження Угорської «імперії» унаслідок приєднання всіх земель, де проживають її етнічні меншини, до цього списку підпадала й Словацька Республіка. Лише в 1999 р., на сьомому році існування Карпатського єврорегіону, його словацькі члени змінили свій статус з асоційованих на повноправні.

Повіти Румунії в 1993 р. набули лише статусу спостерігача, що зумовлено недосконалістю національного законодавства, яке визначає повноваження регіональних і місцевих органів, а отже, рівень їх компетенції у налагодженні співробітництва із суміжними прикордонними територіями. Після початку регіональної реформи в Румунії, активної лобістської кампанії представників північно-західних повітів улітку 1997 р. п'ять повітів стали повноправними членами єврорегіону [2].

Не варто вважати, що й українська сторона відразу висловилися за вступ західних областей країни до складу цієї міжнародної асоціації. Частина політичних сил відстоювала принцип непорушності кордонів, виняткові права центральних органів влади й абсолютно заперечувала будь-яку можливість участі адміністративно-територіальних одиниць у такому транскордонному утворенні. І що цікаво, що їхні аргументи часто збігалися з позицією словацької сторони щодо «угорської загрози» та її експансіоністських амбіцій [3].

Ось чому утворення Карпатського єврорегіону вважається ретельно зваженим дипломатичним кроком молодих і ще тоді не зовсім компетентних держав Центрально-Східної Європи. Через побоювання щодо автономізму областей, країв, повітів, національні уряди включили до складу Карпатського єврорегіону досить значну кількість адміністративно-територіальних одиниць, що спричинило надмірність територіального розширення й неможливість упровадження багатостороннього співробітництва [4].

Попри різnorідний рівень розвитку країн-членів Карпатського єврорегіону, їх об'єднує перелік особливостей, характерний для функціонування єврорегіонів як форми транскордонного співробітництва.

По-перше, правове регулювання на території кожної з країн-учасниць Асоціації здійснюється відповідно до чинного законодавства держави, до якої вона належить, а керівні органи асоціації виконують суто координаційні функції й не мають владних повноважень.

По-друге, кожна країна-учасниця Карпатського єврорегіону діє в інтересах своєї країни відповідно до задекларованої зовнішньополітичної концепції.

По-третє, усі прикордонні території, що входять до складу Карпатського єврорегіону, об'єднує спільне історичне минуле, а саме перебування впродовж XVI–XIX ст. у складі Габсбурзької монархії, згодом єдиного державного утворення – Австро-Угорщини, що зумовило розбудову спільної транспортної інфраструктури, взаємодоповнюваності ринків, а отже, єдине просторове положення. Після Другої світової війни Радянський Союз отримав виняткове право на володіння всією Центрально-Східною Європою. Однак жорсткий контроль навіть за внутрішніми кордонами країн не зміг ліквідувати явище дрібної прикордонної торгівлі в регіоні Карпат, взаємодопомоги під час збирання врожаю, періодичність координаційних зустрічей партійної й державної регіональної еліти, традиції студентських обмінів.

По-четверте, національні та культурні особливості, пов'язані з багатоетнічним (40 % – українці, 19 % – румуни, 16 % – угорці, 15 % – поляки, 2 % – словаки та цигани, 1 % – німці, євреї, молдовани, серби, хорвати) і поліконфесійним (православні – 33 %, римські католики – 28 %, грецькі католики – 24 %, протестанти – 8 %, іудеї – 1 %) складом прикордонних територій держав, які входять до складу Єврорегіону [5].

По-п'яте, важливою особливістю територій у складі Карпатського єврорегіону є наявність суміжних проблем транскордонного характеру: уповільнений економічний розвиток; віддаленість від національних центрів та периферійність; відсутність прикордонних переходів; низький рівень транспортної й інформаційної інфраструктури; безробіття, зумовлене відсутністю реальної диверсифікації економіки регіону; нелегальна міграція; етнічні меншини [6].

По-шосте, наявність чітко визначених спільних інтересів членів Карпатського єврорегіону. В економічній сфері це розширення транспортної, комунікаційної мереж; удосконалення пунктів перетину кордону; налагодження безпосередніх зовнішньоекономічних контак-

тів між територіями; заснування кластерів; отримання інноваційного досвіду; залучення іноземних інвестицій. В екологічній сфері – побудова суміжних гідроспоруд, дамб; перехід до альтернативних джерел енергозабезпечення; застосування сучасних способів утилізації сміття та очищення стічних вод; постійний моніторинг за раціональним використанням ресурсів. У гуманітарній сфері – освітній, культурний, спортивний обмін; проведення спільних ярмарок, фестивалів, змагань, наукових міждержавних конференцій; відкриття літніх шкіл, таборів, туристично-рекреаційних комплексів; розробка курсів із вивчення мов сусідніх держав. У політичній сфері – це реалізація концепції регіонального розвитку; усунення просторових бар'єрів; надання переваг ініціативам самоврядних одиниць, територіальних громад; боротьба з політизацією та централізацією структури Карпатського євро регіону [7].

Як каталізатор регіональних тенденцій розвитку Карпатський євро регіон пережив низку організаційних перетворень, щоб найкраще слугувати своїй місії. Організаційна структура євро регіону «Карпати» включає раду; виконавчого директора; Міжнародний секретаріат; національні представництва; робочі комісії.

Вищим керівним органом асоціації є Регіональна рада, до складу якої входить 15 осіб (по три представники від кожної країни-учасниці). До повноважень Ради належить приймання рішення з питань транс кордонного співробітництва, членства, участі в міжнародних організаціях, створення робочих комісій, ухвалення розроблених комісіями проектних пропозицій та гарантування умов для їх виконання. Засідання Ради відбуваються кожні шість місяців [8].

Виконавчий директор призначається Радою Карпатського євро регіону на два роки на підставі конкурсного відбору, який проводиться в регіонах-членах асоціації. До повноважень виконавчого директора входить виконання рішень Ради Карпатського євро регіону, керівництво Секретаріатом, координація діяльності робочих комісій та національних представників, підготовка проектів угод, проектів засідань Ради, підтримка контактів із місцевими та міжнародними інституціями [9].

Організаційним органом Карпатського євро регіону є Міжнародний секретаріат, керівник якого – виконавчий директор. До обов'язків Секретаріату належать координація щоденної роботи асоціації, робочих комісій, організація засідань Ради та виконання відповідних адміністративних завдань, підтримання зв'язків із національними офісами, міжнародними організаціями, участь у пошуках донорів. Роботу Міжнародного секретаріату підтримують національні офіси

держав-членів асоціації, постійні координатори, які також здійснюють організаційні, перекладацькі та координаційні функції. До складу Секретаріату, окрім виконавчого директора, входять помічник виконавчого директора, секретар [10].

Секретаріат кожні два роки змінює місцезнаходження. Протягом короткої історії існування Карпатського єврорегіону виконавчими директорами були Адам Пеціол (Польща), Пал Віраг (Угорщина), Михайло Буковецький (Україна), Пйотр Гелінський (Польща).

У структурі Карпатського єврорегіону діють сім робочих комісій, діяльність яких координується Положенням, схваленим у квітні 1996 р. на XV засіданні Ради Карпатського єврорегіону. Згідно з ним:

- робочі комісії формуються з метою розв'язання різноманітних проблем транскордонного співробітництва або для реалізації спеціальних проєктів;

- до складу комісій входять по два представники від кожної національної сторони Карпатського єврорегіону, призначені членами Ради;

- діяльністю комісій керує голова, який представляє національну сторону, на котру покладено завдання щодо координації роботи цієї комісії;

- основним завданням комісій є збір пропозицій щодо проєктів із транскордонного співробітництва, надання допомоги в реалізації кращих із них [11].

На сьогодні в рамках Карпатського єврорегіону функціонує сім робочих комісій, серед яких – Комісія з питань туризму (координатор – польська сторона); Комісія з регіонального розвитку та охорони довкілля (координатор – угорська сторона); Комісія з питань розвитку соціальної інфраструктури (координатор – українська сторона) й ін. Координаційне забезпечення здійснюють національні представництва, що відповідальні за підтримання постійних контактів із Радою. Серед їхніх основних функцій – поглиблення дво- та багатостороннього співробітництва; сприяння реалізації проєктів, ініційованих територіальними громадами; надання інформаційної, технічної й фінансової допомоги; пошук донорів тощо [12].

Карпатський фонд відіграє роль, так би мовити, посередника між великими міжнародними фондами, зацікавленими в розвитку транскордонного співробітництва, громадянського суспільства, міжетнічної співпраці, відродженні сіл і міст та місцевими громадськими

організаціями, органами місцевого самоврядування, які пропонують своє бачення в розв'язанні вищезгаданих проблем. Стратегічними завданнями Карпатського фонду є:

- сприяння поглибленню багатостороннього діалогу між прикордонними регіонами України, Угорщини, Румунії, Польщі та Словаччини;
- розвиток демократії й громадянського суспільства на місцевому та регіональному рівнях;
- реалізація спільних економічних, наукових, екологічних, культурних й освітніх проєктів;
- підвищення соціальної мобільності громад;
- технічна та фінансова підтримка місцевих ініціатив;
- поглиблення кооперації між самоврядними одиницями, громадами, неурядовими організаціями та органами державної влади;
- попередження конфліктів шляхом розвитку міжетнічного співробітництва й захисту національних меншин;
- забезпечення принципів регіональної політики Європейського Союзу: субсидіарності (коли вищі одиниці мають право та повинні розв'язувати проблеми в державі, на виконання яких нижчі ланки не здатні), децентралізації (перерозподіл повноважень), партнерства (співробітництво між суб'єктами управління різних адміністративно-територіальних рівнів);
- розвиток логістичної, туристично-рекреаційної, економічної структур регіону, системи охорони здоров'я, соціального й культурного захисту;
- заохочення іноземного капіталу;
- підтримка ефективності та безпеки кордонів;
- сприяння комплексному соціально-економічному розвитку периферійних територій, зменшення їх відсталості стосовно центру [13].

Карпатський єврорегіон є вкрай активним у плані програм і грантів. Так, наприклад, на теренах України діє чимало програм у рамках проєктів Карпатського єврорегіону. Одна з них – Програма підтримки ініціатив місцевих карпатських громад, створена у 2018 р. Вона діє на теренах чотирьох областей: Львівської, Чернівецької, Івано-Франківської та Закарпатської, де в рамках програми щороку реалізовується від одного або двох конкурсних наборів проєктів, за результатами яких призери отримують приз у розмірі 250 тис. грн на реалізацію місцевих громадських ініціатив. Така програма є вкрай ефективною, особливо в контексті розвитку й розв'язання проблем гірських територій [14].

Важливо відзначити активну діяльність лемків Польщі щодо організації різноманітних транскордонних заходів. Прикладами таких заходів є «Лемківська ватра» в Здині, Міжнародний фольклорний фестиваль національних та етнічних меншин «Свят під Кичера», «Міжнародна бієнале лемківської культури» в Криниці або «Зустрічі з лемківською культурою» в Гожуві-Великопольському в справі лемківської меншини й фестивалю.

Окрім цього проекту, у рамках єврорегіону Карпати на теренах України на сьогодні діє близько 30 різномісцевих грантів. Наприклад, фотоконкурс «Місцевий розвиток Карпат в дії», Конкурс ініціатив місцевих карпатських громад, Конкурс освітніх обмінів між Львівською, Луганською та Донецькою областями, Конкурси журналістських матеріалів, Грант на підтримку Карпатської мережі регіонального розвитку тощо [15].

Серед великих проектів, які реалізуються в рамках Карпатського єврорегіону, відзначимо «Шлях волоської культури на українсько-польському прикордонні», який реалізується спільно з Асоціацією промоції й розвитку Підкарпаття «Pro Carpathia». Бюджет програми становить 66 тис. 650 євро, а її метою є збереження культурної та історичної спадщини польсько-українського прикордонного регіону шляхом розробки стежки волоської культури з польської й української сторін кордону. Цей проект, як очікується, повинен сприяти відновленню традицій, пов'язаних із волоською культурою та вівчарством, а також розвинути інтегрований туристичний продукт, пов'язаний із волоською культурою, та зміцнити зв'язки й мережі співпраці між польською та українською сторонами, що дасть змогу урізноманітнити туристичні послуги [16].

Ще одним важливим і великим проектом є «ПАНТЕРА» – транспортний шлях у районі Перемишля та Нижанкович. Бюджет цього проекту становить 2 млн 463 тис. євро, а його мета – покращення комунікаційних сторін між прикордонними територіями, зокрема Старосамбірського й Перемишлянського районів. Завдяки цьому проекту буде модернізовано дороги до пункту пропуску Нижанковичі–Мальховице, а також створено систему транспортного зв'язку між прикордонними територіями. Окрім покращення інфраструктури, програма стосується й створення певних освітніх програм, а також промоційна діяльність [17].

Проект «Світ Карпатських Розет» активно реалізується за підтримки ЄС у рамках транскордонного співробітництва Польща–Білорусь–Україна 2014–2020 (але у зв'язку з глобальною епідемією COVID-19,

реалізацію проєкту зміщено). Ціль проєкту – збереження культурної спадщини національних й етнічних меншин у Карпатському регіоні шляхом транскордонного співробітництва в управлінні культурними та історичними ресурсами Карпат через створення мереж організацій, популяризації місцевих традицій і звичаїв, а також підвищенні компетентності місцевих громад щодо проведення цієї політики. У кінцевому результаті проєкт передбачає створення спільного польсько-українського Карпатського центру культурної спадщини «Розети» [18].

Як можемо побачити, найбільш плідно працюють польська й українська сторони, зокрема Львівська та Івано-Франківська області. Водночас ініціативи з боку Словаччини, Угорщини чи Румунії зведено до мінімуму або й узагалі відсутні. Із польського боку є деякий рівень транскордонного співробітництва й з іншою сусідньою державою – Словаччиною, проте рівень зацікавлення у співпраці між сторонами не є великим. Так, одним із великих проєктів між сторонами є «Проєкт удосконалення мережі Єврорегіону Карпати», мета якого – реалізація спільних проєктів і грантів, а також створення багатофункціональної міжгалузевої мережі співпраці між двома державами [19].

Прикордонні території Румунії та України реалізували низку спільних проєктів, зокрема у сфері малого й середнього бізнесу, у сфері екології, у забезпеченні культурних та освітніх потреб національної румунської меншини, створили інформаційно-аналітичний центр із питань попередження й запобігання паводкам, успішно співпрацюють на прикордонних водах із метою збереження унікального природного комплексу дельти річки Дунаю. Важливим досягненням можна вважати будівництво міжнародного пункту пропуску «Солотвино – Сігету Мармаціей» на суміжному кордоні обох країн.

Угорщина й Україна успішно співпрацюють у сфері розбудови міжнародної транспортної інфраструктури: серед досягнень – проєкт розвитку мережі автомобільних шляхів у суміжних прикордонних областях у рамках пан'європейського транспортного коридору № 5 [20].

Досить активними є українсько-словацькі відносини в культурно-гуманітарній сфері, які ґрунтуються на обміні студентами, фахівцями, молоддю, підтримці спільних науково-культурних досліджень, проведенні конференцій, семінарів, організації виставок, музичних фестивалів, кінофорумів, спортивних змагань тощо. На Закарпатті вже котрий рік поспіль проводиться літературний фестиваль «Карпатська ватра», який об'єднує письменників України, Словаччини, Угорщини, Польщі та Румунії [21].

Попри це, у 2020 р. відбулася зустріч представників усіх держав-членів співробітництва й було схарактеризовано основні питання та перспективи розвитку регіону. Найбільш активно дискутували між собою польсько-українська делегація щодо майбутніх проєктів, а також словацько-угорсько-румунська. Це свідчить про те, що кожна з держав-учасниць Єврорегіону вже встановила собі перспективні напрями й найбільш плідно співпраця відбуватиметься для України з Польщею. Незважаючи на це, на зустрічі всі погодилися на проблемах, пов'язаних зі сталим розвитком регіонів, екологічних проблем, на збільшенні освітніх програм, покращенні інфраструктури, а також діях щодо подолання епідемії COVID-19 [22].

У Європейському Союзі, а також в інших розвинених регіонах світу досить загальноприйняте уявлення, що сучасний регіональний розвиток ґрунтується на розвитку людських ресурсів. Отже, для лідерів Карпатського єврорегіону розвиток освіти й навчання та заохочення інвестицій і відновлення підприємництва можуть означати основні точки прориву, а підтримка пріоритетів, пов'язаних із цим, і реалізація програм може мати першочергове значення в піднесенні регіону. Міжрегіональна асоціація Карпатського єврорегіону можуть відігравати вирішальну роль у прийнятті й реалізації оперативних програм щодо відновлення та заохочення інвестицій, а також щодо освіти, навчання й працевлаштування, які вже були затверджені керівництвом проєктів. Уряди-члени єврорегіону повинні продовжувати свою активну участь та співпрацю у всіх сферах – від економічної до культурної та міжетнічної співпраці, – і допомогти в цьому можуть безпосередньо національні меншини, які, хоч і розділені кордоном, проте є основним елементом ефективності єврорегіону.

Отже, єврорегіон Карпати є одним з інструментів Європейського Союзу в проведенні успішної та ефективної політики сталого розвитку регіонів, активному залученні нових партнерів. Попри те, що єврорегіон «Карпати» є формально одним із найбільших у Європі та включає п'ять держав-учасниць, не всі члени активно взаємодіють між собою. Якщо польська сторона активно взаємодіє з українською, то це передусім через спільне історичне минуле й культурну спадщину. З угорської сторони така віддача не дуже й відчутна, насамперед через певні образи, а також зверхнє ставлення угорської правлячої еліти, яка намагається диктувати свої правила гри для української сторони, але доволі часто діє не в правовому полі. Попри це, можна впевнено сказати, що Карпатський єврорегіон продовжить свій розвиток, а сторони – у поглибленні співпраці та розширенні інструментарію для співробітництва.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, розглянуті особливості транскордонного співробітництва в рамках Карпатського єврорегіону демонструють, що усталені економічні, культурні, політичні, міжетнічні контакти між прилеглими територіями сусідніх держав були цілком природними, спричинені історичним минулим, спільними інтересами й ідентичними проблемами. Національні сторони, усупереч недосконалості законодавства та побоюванням утрати суверенітету, лише легітимізували наявні відносини шляхом підписання міжнародних і транскордонних угод. Офіційне оформлення Карпатського єврорегіону відкрило нові можливості розвитку транскордонної співпраці на багатосторонньому рівні. Зі свого боку, ЄС, усвідомлюючи значимість та важливість такого співробітництва, створює нові механізми підтримки й фінансування. Транскордонна співпраця з питань розвитку національних меншин спрямована на гармонізацію міжнаціональних відносин, збереження та розвиток етнічної самобутності національних меншин. У прикордонних регіонах особливу увагу приділяють розвитку освіти, культури, збереженню самобутності національних меншин, задоволенню потреб національних меншин у сфері культури, збереженню традицій і звичаїв. Також активно практикується проведення тематичних семінарів, практикумів та тренінгів у закладах освіти, де навчаються представники національних меншин. Особлива увага в прикордонних регіонах приділяється співпраці навчальних, культурних закладів із зарубіжними партнерами, у тому числі обмін групами науковців, учителів, студентів, учнів, працівників культури й мистецтва для участі в конференціях, семінарах, тренінгах. Також практикується відзначення пам'ятних дат, ювілеїв, урочистих подій громадськими організаціями національних меншин. Аналіз засвідчив, що за останні роки значно активізувалася діяльність органів місцевої влади з організації та проведення міжнародних заходів, спрямованих на поглиблення співпраці з прикордонними регіонами й міжнародними організаціями з питань національних меншин.

Практика свідчить, що участь України і її прикордонних областей у Карпатському єврорегіоні сприяє інтеграції до європейської спільноти, а досвід Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької областей слугував механізмом розширення повноважень місцевих громад й органів влади у сфері налагодження транскордонних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Suli-Zakar, I. (2014). *Successes and Failures in the CBC History of East Europe*. Retrieved from: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/334142.pdf>
2. Kusiak-Winter, R. (2015). *Wspolpraca transgraniczna w administracji publicznej. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego*. Pobrane z: https://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/71621/PDF/Wspolpraca_transgraniczna_w_administracji_publicznej.pdf
3. Мікула, Н. (2004). *Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво*. Львів: ІРД НАН України. Відновлено з: <http://znc.com.ua/ukr/publ/book/book-mikula-2004/book-mikula-2004.pdf>
4. Карпатський Єврорегіон: п'ять країн, одна екосистема. (2020). *Єврорегіон Карпати–Україна*. Відновлено з: <https://ekarpaty.com/pro-nas/evroregion/>
5. Smętkowski, M., Rok, J. (2016). *The Carpathian Euroregion from the perspective of economic cooperation in peripheral regions*. Centre for European Regional and Local Studies. Retrieved from: https://mpr.ub.uni-muenchen.de/82763/1/Mπρα_paper_82763.pdf
6. Малик, Я. (2014). *Транскордонне співробітництво України з Європейським Союзом. Демократичне врядування*. Відновлено з: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik13/fail/Malyk.pdf
7. Tanaka, H. (2006). *Carpathian Euroregion and Cross-Border Governance*. Retrieved from: <https://www.semanticscholar.org/paper/Carpathian-Euroregion-and-Cross-Border-Governance-Tanaka/ec055f697dac7de5a7b0ab0109a81fb77a4b6816>
8. Артёмов, І. (2013). *Транскордонне співробітництво як важливий чинник підвищення регіональної конкурентоспроможності*. Ужгород: *Науковий вісник Ужгородського університету*. Відновлено з: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/981/1/ТРАНСКОРДОННЕ%20СПІВРОБІТНИЦТВО.pdf>
9. Skoczylas, Ł. (2012). *Aktualna współpraca transgraniczna Rzeczypospolitej Polskiej modelująca aktywność międzynarodową samorządów*. Pobrane z: https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/1978/1/BSP_12_2012_Skoczylas.pdf
10. Дацій, О., Андрющенко, К. (2020). *Транскордонне співробітництво на територіях Карпатського єврорегіону в умовах розвитку міжнародних економічних зв'язків та глобалізації*. Відновлено з: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2020/25.pdf
11. Куліш, Н., Герасимчук, В. (2009). *Транскордонне співробітництво регіонів України*. Відновлено з: http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2009_9.pdf
12. Bilicik, V., Duleba, A., Klyab, M., Mitryayeva, S. (2001). *Role of the Carpathian Euroregion in Confronting its Minority Agenda*. Retrieved from: <http://www.policy.hu/flora/carpathianmin.pdf>
13. Гоблик, В. (2015). *Принципи формування та розвитку транскордонних регіонів України та європейського союзу. Економіка та держава*. Відновлено з: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2015/6.pdf
14. Програма підтримки ініціатив місцевих карпатських громад. (2020). *Єврорегіон Карпати–Україна*. Відновлено з: <https://ekarpaty.com/our-programs/programa-pitrymky-initsiatyv/>
15. Shaban, T. (2015). *Euroregion as an Important Mechanism of Cross-border Cooperation Between Ukraine and the European Union*. Retrieved from: https://biglobalization.org/sites/default/files/uploads/files/big_research_project_39_governance_shaban.pdf

16. Шлях волоської культури на українсько-польському прикордонні. (2020). *Єврорегіон Карпати–Україна*. Відновлено з: <https://ekarpaty.com/nashi-proekty/shlyah-voloskojy-kulturi/>
17. Пантера – транспорт в районі Перемишля та Нижанкович за спадщину співпраці. (2020). *Єврорегіон Карпати–Україна*. Відновлено з: <https://ekarpaty.com/nashi-proekty/panther/>
18. Світ Карпатських розет – заходи зі збереження унікальності культури Карпат. (2020). *Єврорегіон Карпати–Україна*. Відновлено з: <https://ekarpaty.com/nashi-proekty/rosettes/>
19. Kasperska, E. (2005). *Współpraca transgraniczna a rozwój regionów wschodnich*. Pobrane z: http://sj.wne.sggw.pl/pdf/EIOGZ_2005_n55_s5.pdf
20. *New Ways for Europe: Pan-European Corridor 5*. (2009). Retrieved from: <https://www.dywidag-systems.com/projects/2010-info-18/new-ways-for-europe-pan-european-corridor-5/>
21. Systemowy Projekt Sieciowy Euroregionu Karpackiego (2012). *Euroregion Karpacki*. Pobrane z: <http://www.karpacki.pl/stowarzyszenie-karpaty/projekty-wlasne-zakonczone/systemowy-projekt-sieciowy/>
22. Benč, V., Dumitru, A., Geszterédi, A. (2015). *The Carpathian Euroregion Strategy 2020. & Beyond*. Retrieved from: <http://carpathianeuroregion.org/letolt/strategia-english.pdf>

ISSUE OF NATIONAL MINORITIES IN THE DEVELOPMENT OF THE CARPATHIAN EUROREGION CROSS-BORDER COOPERATION

The article examines the peculiarities of the formation of the Carpathian Euroregion, the peculiarities of cooperation and the role of national minorities in this cooperation. The Carpathian Euroregion is one of the largest Euroregions in Eastern and Central and Eastern Europe, and includes countries such as Ukraine, Poland, Slovakia, Hungary and Romania. The strategy for the effective development of the Euroregion provides excellent opportunities for enhanced political dialogue, as well as in-depth economic, cultural and interethnic cooperation. Many projects within this Euroregion are primarily aimed at expanding cooperation with national minorities, as well as policies of cultural diversity in the regions and the creation of a single, well-developed infrastructure. Since its inception, the Carpathian Euroregion has moved from a declarative formation to an effective and practical tool in multilateral diplomacy. Nevertheless, the Carpathian Euroregion is considerable, and therefore there is some unevenness in cooperation between the participating states. For example, cooperation between Poland and Ukraine is much stronger than cooperation between Poland and Slovakia. Of course, the first reason for such inequality in cooperation is

the common historical past, as well as the presence of national minorities, which set the main trend and are the main element of the practical implementation of cooperation between the parties.

Key words: cross-border cooperation, Euroregion, Carpathian Euroregion, national minorities, Ukraine, Poland.

REFERENCES

1. Suli-Zakar, I. (2014). *Successes and Failures in the CBC History of East Europe*. Retrieved from: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/334142.pdf>
2. Kusiak-Winter, R. (2015). Wspolpraca transgraniczna w administracji publicznej [Cross-border cooperation in public administration]. *Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego*. Retrieved from: https://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/71621/PDF/Wspolpraca_transgraniczna_w_administracji_publicznej.pdf (in Polish).
3. Mikula, N. (2004). *Mizhterytorialne ta transkordonne spivrobitnytstvo* [Interterritorial and cross-border cooperation]. Lviv: IRD NAN Ukrainy. Retrieved from: <http://znc.com.ua/ukr/publ/book/book-mikula-2004/book-mikula-2004.pdf> [in Ukrainian].
4. Karpatskyi Yevrorehion: piat krain, odna ekosystema [Carpathian Euroregion: five countries, one ecosystem]. (2020). *Yevrorehion Karpaty–Ukraina*. Retrieved from: <https://ekarpaty.com/pro-nas/yevroregion/> (in Ukrainian).
5. Smętkowski, M., Rok, J. (2016). The Carpathian Euroregion from the perspective of economic cooperation in peripheral regions. *Centre for European Regional and Local Studies*. Retrieved from: https://mpr.a.uni-muenchen.de/82763/1/MPra_paper_82763.pdf
6. Malyk, Ya. (2014). Transkordonne spivrobitnytstvo Ukrainy z Yevropeiskym soiuzom [Ukraine's cross-border cooperation with the European Union. Democratic governance]. *Demokratychnе vriaduvannia*. Retrieved from: http://lvivacademy.com/vidavnytstvo_1/visnik13/fail/Malyk.pdf (in Ukrainian).
7. Tanaka, H. (2006). *Carpathian Euroregion and Cross-Border Governance*. Retrieved from: <https://www.semanticscholar.org/paper/Carpathian-Euroregion-and-Cross-Border-Governance-Tanaka/ec055f697dac7de5a7b0ab0109a81fb77a4b6816>
8. Artomov, I. (2013). Transkordonne spivrobitnytstvo yak vazhlyvyi chynnyk pidvyshchennia rehionalnoi konkurentospromozhnosti [Cross-border cooperation as an important factor in increasing regional competitiveness]. Uzhhorod: *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Retrieved from: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/981/1/ТРАНСКОРДОННЕ%20СПІВРОБІТНИЦТВО.pdf> (in Ukrainian).
9. Skoczyła, Ł. (2012). *Aktualna współpraca transgraniczna Rzeczypospolitej Polskiej modelująca aktywność międzynarodową samorządów* [The current cross-border cooperation of the Republic of Poland modeling the international activity of local governments]. Retrieved from: https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/1978/1/BSP_12_2012_Skoczylas.pdf (in Polish).
10. Datsii, O., Andriushchenko, K. (2020). *Transkordonne spivrobitnytstvo na terytoriiakh Karpatskoho yevrorehionu v umovakh rozvytku mizhnarodnykh ekonomichnykh zv'iazkiv ta hlobalizatsii* [Cross-border cooperation in the Carpathian Euroregion in the conditions of development of international economic relations and globalization]. Retrieved from: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/25.pdf (in Ukrainian).

11. Kulish, N., Herasymchuk, V. (2009). *Transkordonne spivrobotnytstvo rehioniv Ukrainy* [Cross-border cooperation of the regions of Ukraine]. Retrieved from: http://probleconomy.kpi.ua/pdf/2009_9.pdf (in Ukrainian).
12. Bilicik, V., Duleba, A., Klyab, M., Mitryayeva, S. (2001). *Role of the Carpathian Euroregion in Confronting its Minority Agenda*. Retrieved from: <http://www.policy.hu/flora/carpathianmin.pdf>
13. Hoblyk, V. (2015). Pryntsypy formuvannia ta rozvytku transkordonnykh rehioniv Ukrainy ta yevropeiskoho soiuzu [Principles of formation and development of cross-border regions of Ukraine and the European Union]. *Ekonomika ta derzhava*. Retrieved from: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2015/6.pdf (in Ukrainian).
14. Prohrama pidtrymky initsiatyv mistsevykh karpatskykh hromad [Program to support initiatives of local Carpathian communities]. (2020). *Yevrorehion Karpaty–Ukraina*. Retrieved from: <https://ekarpaty.com/our-programs/programa-pitrymky-initsiatyv/> (in Ukrainian).
15. Shaban, T. (2015). *Euroregion as an Important Mechanism of Cross-border Cooperation Between Ukraine and the European Union*. Retrieved from: https://biglobalization.org/sites/default/files/uploads/files/big_research_project_39_governance_shaban.pdf
16. Shliakh voloskoi kultury na ukrainsko-polskomu prykordonni [The way of Walachian culture on the Ukrainian-Polish border]. (2020). *Yevrorehion Karpaty–Ukraina*. Retrieved from: <https://ekarpaty.com/nashi-proekty/shlyah-voloskoyi-kulturi/> (in Ukrainian).
17. Pantera – transport v raioni Peremyshlia ta Nyzhankovykh za spadshchynu spivpratsi [Panther – transport in the area of Przemyśl and Nyżankowicz for the legacy of cooperation]. (2020). *Yevrorehion Karpaty–Ukraina*. Retrieved from: <https://ekarpaty.com/nashi-proekty/panther/> (in Ukrainian).
18. Svit Karpatskykh rozet – zakhody zi zberezhennia unikalnosti kultury Karpat [The world of Carpathian rosettes – measures to preserve the uniqueness of Carpathian culture]. (2020). *Yevrorehion Karpaty–Ukraina*. Retrieved from: <https://ekarpaty.com/nashi-proekty/rosettes/> (in Ukrainian).
19. Kacperska, E. (2005). *Współpraca transgraniczna a rozwój regionów wschodnich* [Cross-border cooperation and the development of eastern regions]. Retrieved from: http://sj.wne.sggw.pl/pdf/EIOGZ_2005_n55_s5.pdf (in Polish).
20. *New Ways for Europe: Pan-European Corridor 5*. (2009). Retrieved from: <https://www.dywidag-systems.com/projects/2010-info-18/new-ways-for-europe-pan-european-corridor-5/>
21. Systemowy Projekt Sieciowy Euroregionu Karpackiego (2012). *Euroregion Karpacki*. Retrieved from: <http://www.karpacki.pl/stowarzyszenie-karpaty/projekty-wlasne-za-konczone/systemowy-projekt-sieciowy/> (in Polish).
22. Benč, V., Dumitru, A., Geszterédi, A. (2015). *The Carpathian Euroregion Strategy 2020 & Beyond*. Retrieved from: <http://carpathianeuroregion.org/letolt/strategia-english.pdf>

Матеріал надійшов до редакції 11.01.2021 р.